

İDARİ YARGIDA MAHKEME KARARLARININ UYGULANMAMASI NEDENİYLE MANEVİ TAZMİNAT İSTEMİ

*Doç. Dr. Cemil KAYA**

GİRİŞ

İdarenin mahkeme kararlarını uygulaması ve bu kararların gereklerine göre işlem ya da eylemde bulunmak zorunda olması “hukuk devleti” ilkesinin bir gereğidir. Diğer bir ifadeyle idarenin hukuka uygun davranmasını sağlamada en etkili araç olan idari yargı yerlerince verilen kararların idare tarafından uygulanması zorunluluğu “hukuk devleti” ilkesinin bir gereğidir¹. Bu ilke karşısında idarenin mahkeme kararlarını uygulamaktan başka bir seçeneği bulunmamaktadır. *Danıştay* tarafından da ifade edildiği üzere, “idarenin yargı kararlarını maksadına uygun biçimde uygulaması zorunluluğu, toplumda korunması gereken hukuk düzenince kişilere sağlanan hukuk güvenliği ve devlet işlemlerindeki istikrarın sonucudur”².

Anayasa’da “*yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez*” (m. 138/4) hükmü yer almaktadır. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nda da “*Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemeleri-*

* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

¹ D5D, E. 1986/1394, K. 1987/1740, KT. 09.12.1987, DD, 1988, sy. 70-71, s. 289; D7D, E. 1992/2106, K. 1993/3827, KT. 30.09.1993, DD, 1995, sy. 89, s. 464; D5D, E. 1993/2932, K. 1996/1469, KT. 08.04.1996, DD, 1997, sy. 92, s. 448; D5D, E. 1997/2609, K. 2000/437, KT. 09.02.2000, DD, 2001, sy. 104, s. 276; D5D, E. 2000/3316, K. 2004/3372, KT. 29.09.2004, DD, 2005, sy. 110, s. 179; DİDDK, E. 2006/1258, K. 2006/804, KT. 28.09.2006, DD, 2007, sy. 114, s. 46; D5D, E. 2007/81, K. 2009/1103, KT. 09.03.2009, DD, 2009, sy. 121, s. 228; D13D, E. 2007/15262, K. 2009/1606, KT. 10.02.2009, DD, 2009, sy. 121, s. 464; D2D, E. 2009/656, K. 2009/3376, KT. 06.10.2009, DD, 2010, sy. 123, s. 168.

² D10D, E. 2002/4061, K. 2004/5219, KT. 28.05.2004, DKD, 2005, sy. 6, s. 239.

nin esasa³ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare, gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemez” (m. 28/1) kuralı bulunmaktadır. Benzer bir kurala 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu’nda “Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare, altmış gün içinde işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur” (m. 63/2) hükmü ile yer verilmiştir.

Bununla birlikte, Anayasal ve yasal zorunluluk bu kadar açık olmasına rağmen idari yargıda mahkeme kararları bazen idareler tarafından uygulanmamaktadır. Bu durum ceza hukuku açısından suç olduğu gibi tazminat hukuku açısından da mali sorumluluk gerektirmektedir. İşte bu makalede Danıştay ve AYİM kararlarından hareketle ve genel olarak manevi tazminat davaları da dikkate alınarak idari yargıda mahkeme kararlarının uygulanmaması üzerine davacıların açtıkları tazminat davalarında talep ettikleri “manevi tazminat” istemleri ele alınacaktır.

I. Tazminat Davalarında Manevi Tazminat İstemi

1. Mahkeme kararlarına göre işlem tesis edilmeyen veya eylemde bulunulmayan hallerde idare aleyhine maddi⁴ ve manevi tazminat davası açılabilir (İYUK m. 28/3)⁵. Mahkeme kararlarının uygulanmaması nedeniyle manevi tazminat istemini (de) içeren tazminat davalarında, manevi tazminat ödenip ödenmeyeceği, ödenecekse miktarının nasıl takdir edileceği, faiz yürütülüp yürütülmeyeceği, yürütülecekse hangi tarihten itibaren yürütüleceği, kimlere ödeneceği önem arz etmektedir.

3 “Hukuk dilinde esas karar tanımı, yargı yerlerince ilk derece mahkemesi sıfatıyla verilen ve davanın tarafları arasındaki maddi uyumsuzluğu çözümlleyen kararlar için kullanılır”. D3D, E. 1998/1136, K. 1998/1337, KT. 22.04.1998, DD, 1999, sy. 98, s. 235.

4 “Maddi tazminat; idarenin belli bir eylem veya işleminden dolayı kişilerin malvarlığında meydana gelen eksilmeyi karşılama amacına yöneliktir”. D12D, E. 1978/1386, K. 1979/4784, KT. 13.12.1979, DD, 1980, sy. 38-39, s. 414. Aynı yönde bkz. D10D, E. 1983/945, K. 1984/663, KT. 28.03.1984, DD, 1985, sy. 56-57, s. 407; D10D, E. 1999/2162, K. 2000/5120, KT. 11.10.2000, DD, 2003, sy. 105, s. 557; D10D, E. 2007/8532, K. 2008/1231, KT. 18.03.2008, DD, 2008, sy. 119, s. 335.

5 Bkz. Altay, Evren, İdari Yargı Kararlarının Uygulanmamasından Doğan Uyuşmazlıklar, Turhan Kitabevi, Ankara 2004, s. 337 vd.

2. Her şeyden önce manevi zarar ve tazminat, maddi zarar ve tazminat-
tan tamamen bağımsızdır⁶. Maddi ve manevi tazminat davalarının konuları,
kapsamları ve amaçları birbirinden farklıdır. Maddi ve manevi zararların⁷
tazminine karar verilebilmesi için gereken ölçütler de birbirinden farklıdır.
Şöyle ki “bir hukuk süjesinin mal varlığında görülen ve parayla değerlendirile-
bilen azalmanın veya çoğalma olanağından yoksunluğun idarenin hukuka
aykırı eylem veya işlemiyle doğan zarar arasında nedensellik bağının bu-
lunması halinde, maddi tazminat davasının konusunu oluşturacak olmasına
karşılık, manevi tazminat, gerçekte bir tazmin aracı değil doyurma (tatmin)
aracıdır. İdarenin hukuka aykırı eylem veya işlemi nedeniyle manevi değer-
lerinde bir eksilme meydana gelen, duyduğu acı (elem, ıstırap), üzüntü ve
sarsıntı nedeniyle yaşama zevki azalan kişiye manevi tazminat adı ile bir
miktar para verilerek, onun bu yoldan doyurulması (tatmin edilmesi) sağla-
nır”⁸.

3. Salt mahkeme kararlarının uygulanmaması idarenin tazminatla yü-
kümlü tutulacağı anlamına gelmemektedir. Mahkeme kararlarının uygulan-
maması idarenin ağır hizmet kusuru işlediği anlamına gelmekle birlikte bun-
dan dolayı maddi ve manevi tazminat ödemekle yükümlü tutulabilmesi için
sorumluluğun bütün şartlarının mevcut olması gerekmektedir. Bu itibarla
ortada gerçekleşmiş/ihtimale dayalı olmayan “gerçek bir zararın”⁹ mevcut
olması, zararı doğuran olayın idareye yüklenebilir nitelikte bulunması ve
zarar ile mahkeme kararının uygulanmaması arasında illiyet bağının bulun-
ması gerekmektedir.

4. Mahkeme kararlarının uygulanmaması nedeniyle manevi tazminata
hükmedilmesi açısından *Danıştay*'ın, olayda idarenin ağır hizmet kusurunu
arayan kararları da bulunmaktadır. Bu kararlarda *Danıştay*, “... işlerin *Da-
nıştay Dava Daireleri Kurulunun 17.1.1975 gün ve 1975/9 sayılı kararı ile*

6 **Güran**, Sait, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'ne Göre Manevi Tazminat, İÜSBFD, yıl
1, 1983, sy. 1, s. 158-159.

7 Zarar deyimi, “bir hukuk süjesinin maddi veya manevi varlığında o süjenin isteği dışı
ortaya çıkan kayıp ve eksiklikleri ifade eder”. D12D, E. 1976/2124, K. 1978/3879, KT.
09.01.1978, DD, 1979, sy. 34-35, s. 588.

8 D5D, E. 1988/470, K. 1990/929, KT. 08.05.1990, DD, 1991, sy. 81, s. 179.

9 “Gerçek zarar ise; idari eylemin meydana geldiği an itibarıyla uğranılan ve tesbit edilebi-
len zarar tutarıdır”. D10D, E. 2002/2036, K. 2004/91, KT. 12.01.2004, DKD, 2004, sy.
5, s. 272.

iptal edildiği halde davalı idarelerce bu iptal kararı icaplarına göre işlem yapılmadığı dosyada bulunan bilgi ve belgelerden anlaşılmaktadır. ... olayda davacıya manevi tazminat verilmesini gerektirecek nitelikte idarenin ağır bir hizmet kusuru görülmediğinden, davanın manevi tazminata ilişkin kısmının reddine¹⁰ ve “... olayda manevi tazminat verilmesini gerektirecek nitelikte idarenin ağır hizmet kusuru görülmediğinden manevi tazminata ilişkin istemin reddine” karar vermiştir¹¹. Ancak, manevi tazminat açısından kusurun derecesinin ya da varlığının önemi olmamalıdır. Yani, idarenin ağır hizmet kusuru olmasa ya da olayda idarenin kusursuz sorumluluğuna¹² dayanıl- sa da manevi tazminata hükmetmek mümkün olmalıdır¹³.

II. Manevi Tazminatın Konusu

1. Manevi tazminatın konusunu oluşturacak hususların nelerden ibaret olduğunu *Danıştay* kararlarından hareketle ortaya koyabiliriz. *Danıştay*, çeşitli kararlarında, genel olarak manevi tazminat istemiyle açılan davalarda, manevi tazminata yol açabilecek durumları şu şekilde ortaya koymuştur: “Manevi tazminat idarenin mevzuata aykırı olan eylem ve işlemi sonucunda şeref ve haysiyetin rencide edilmesi veya maddi ve manevi elem ve ızdırap husule gelmesi halinde bahis konusu olur¹⁴. “İdare hukuku ilkelerine göre manevi tazminata, bir kişinin (mal varlığına dâhil olmayan) şöhret, şeref, telif hakkı, hayat hakkı, bedensel bütünlük gibi kişiliğine sınımsız bağlı haklara yöneltilmiş bir zararın varlığı halinde hükmolunur¹⁵. “Manevi tazminat için esas olan düşünce, kişinin ruhi ve bedeni huzurundaki bozulmayı imkân

¹⁰ DDDK, E. 1975/315, K. 1976/182, KT. 25.06.1975, DD, 1977, sy. 24-25, s. 139.

¹¹ Örnek olarak bkz. DDDK, E. 1979/371, K. 1981/960, KT. 16.10.1981, DD, 1982, sy. 46-47, s. 151.

¹² **Aksi yönde bkz.** “Bir idari işlemin iptali sebebiyle ilgili lehinde manevi tazminata hükmedilebilmesi, işlemin tesisinde idarenin kusurunun tesbitine bağlıdır. Davacının görevden alınmasına dair Bakanlar Kurulu kararı, dayanağını teşkil eden davacı işlemleri ve davranışlarının değerlendirilmesi yerinde görülmeyerek maksat yönünden iptal edilmiş bulunduğu cihetle bir hizmet kusurundan bahsedilemeyeceğinden, davacının manevi tazminat talebi yerinde görülmemiştir”. DDDK, E. 1967/727, K. 1969/78, KT. 31.01.1969, DKD, 1970, sy. 131-134, s. 142.

¹³ **Akyılmaz,** Bahtiyar, İdari Yargıda Tazminat Şekilleri ve Hesaplanması, Selçuk Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Süleyman Arslan’a Armağan, c. 6, 1998, sy. 1-2, s. 207.

¹⁴ D5D, E. 1972/3452, K. 1977/152, KT. 24.01.1977, DD, 1978, sy. 28-29, s. 378.

¹⁵ D13D, E. 1976/1291, K. 1977/1434, KT. 27.04.1977, DD, 1978, sy. 28-29, s. 730.

nisbetinde gidermek, çekilen üzüntü ve ıstırapı telafi edebilmektir”¹⁶. “Manevi tazminat, idarenin işlem veya eylemlerinden kaynaklanan zarar nedeniyle duyulan elem ve ızdırabı belirlemek ve karşılığında hiçbir şekilde parayla giderilmeyecek olan bu elem ve ızdırabı kısmen de olsa hafifletmek amacını taşımaktadır”¹⁷. “İdare hukuku ilkelerine göre, manevi tazminata hükmedilebilmesi için idarenin işlem veya eylemi sonucunda ağır bir elem ve üzüntünün duyulmuş olması ya da ilgilinin şeref ve onurunun zedelenmesi gerekir”¹⁸. “Manevi tazminat gerçekte bir tazmin aracı değil, tatmin aracıdır. Manevi değerlerinde bir eksilme meydana gelen duyduğu acı, elem, ızdırıp, üzüntü ve sarsıntı nedeniyle yaşama zevki azalan kişiye manevi tazminat adı altında verilecek miktardır”¹⁹. “İdare hukuku ilkelerine göre manevi tazminata hükmedilebilmesi için, idarenin hukuka aykırı bir işlemi veya eylemi sonucu ağır bir elem ve üzüntünün duyulmuş olması ya da ilgilinin şeref ve onurunun zedelenmiş bulunması veya kişinin fizik yapısını zedeleyen, yaşama ve kazanma gücünün azalması sonucunu doğuran olayların meydana gelmesi gerek(ir)”²⁰. “Manevi tazminat, sadece kişinin şeref ve haysiyeti gibi manevi değerlerin değil; yaşam, beden tümlüğü, sağlık gibi kişilik haklarına dâhil olan bedensel değerlerinin ihlali halinde de ilgilinin duyduğu elem ve üzüntünün kısmen giderilmesini sağlayan manevi bir tatmin aracıdır”²¹. “Manevi tazminat, sadece manevi değerlerde meydana gelen eksilmelerle sınırlı bir giderim yolu değildir. Aynı zamanda kişinin, yaşamında ortaya çıkan olumsuzluklar nedeniyle duyduğu her türlü sıkıntı ve üzüntüden kaynaklanan manevi zararların da manevi tazminat ödenerek giderilmesi gerekir”²². “Manevi zarar, kişinin fizik yapısını zedeleyen, yaşa-

¹⁶ D12D, E. 1976/2956, K. 1978/5326, KT. 29.12.1978, DD, 1979, sy. 34-35, s. 585.

¹⁷ D10D, E. 1983/945, K. 1984/663, KT. 28.03.1984, DD, 1985, sy. 56-57, s. 408.

¹⁸ D5D, E. 1988/3291, K. 1988/2865, KT. 06.12.1988, DD, 1989, sy. 74-75, s. 313.

¹⁹ D10D, E. 1994/7359, K. 1995/3559, KT. 12.07.1995, DD, 1996, sy. 91, s. 1114.

²⁰ D5D, E. 1998/2407, K. 1999/222, KT. 02.02.1999, DD, 2000, sy. 101, s. 382. **Aynı yönde bkz.** DİDDGK, E. 1996/635, K. 1998/649, KT. 11.12.1998, DD, 1999, sy. 100, s. 61; D10D, E. 2002/4177, K. 2003/1089, KT. 25.03.2003, DKD, 2003, sy. 2, s. 341; D13D, E. 2005/1819, K. 2005/4728, KT. 26.09.2005, DD, 2006, sy. 111, s. 390; D5D, E. 2007/1088, K. 2007/4905, KT. 26.09.2007, DD, 2008, sy. 117, s. 154-155; D10D, E. 2004/11213, K. 2007/4449, KT. 28.09.2007, DD, 2008, sy. 117, s. 280.

²¹ D10D, E. 1997/3244, K. 1999/4801, KT. 12.10.1999, DD, 2001, sy. 103, s. 883.

²² D5D, E. 1999/2053, K. 2002/3798, KT. 11.10.2002, DKD, 2003, sy. 1, s. 199.

ma gücünü azaltan olaylar nedeniyle duyulan acıyı, ıstırabı veya kişilik haklarının zedelenmesi nedeniyle şeref ve haysiyetinin rencide edilmesini ifade ettiği gibi; günlük yaşamı zorlaştıran belli ağırlıktaki her türlü üzüntü ve sıkıntıyı da kapsamaktadır”²³. “Diğer taraftan, tazminat sadece maddi değerlerde meydana gelen eksilmelerle sınırlı bir giderim yolu değildir. Aynı zamanda kişinin, yaşamında ortaya çıkan olumsuzluklar nedeniyle duyduğu her türlü sıkıntı ve üzüntüden kaynaklanan manevi zararların da manevi tazminat ödenerek tazmini Anayasal ve yasal düzenlemelerin içi(dir)”²⁴. Son yıllarda manevi tazminatın kapsamını daha geniş tutan bir Danıştay kararında ise şu saptamada bulunulmuştur: “Manevi tazminat, elem ve ızdırıp duyulması, haysiyet ve şerefın rencide edilmesi, manevi değerlerin ve yaşama zevklerinin azalması nedeniyle uğranılan manevi zararlarla sınırlı olmayıp, hukuka aykırı herhangi bir olumsuz tavır ve eylem nedeniyle ilgilinin günlük yaşamını etkileyecek ölçüde üzüntü ve sıkıntı duyulması şeklindeki manevi zararların da giderilmesi amacını taşımaktadır”²⁵.

Bir kararında *Danıştay*, mahkeme kararlarını uygulamama nedeniyle manevi tazminata hükmedilebilmesi için “idarenin hukuka aykırı bir işlemi veya eylemi sonucu ağır bir elem ve üzüntünün duyulmuş olması ya da ilgilinin şeref ve onurunun zedelenmiş bulunması veya kişinin fiziki yapısını zedeleyen, yaşama ve kazanma gücünün azalması sonucunu doğuran olayların meydana gelmesi gerek(tiğine)” hükmetmiştir²⁶.

²³ D10D, E. 2007/3301, K. 2008/2939, KT. 29.04.2008, DD, 2008, sy. 119, s. 330.

²⁴ D5D, E. 2000/3316, K. 2004/3372, KT. 29.09.2004, DD, 2005, sy. 110, s. 180. **Aynı yönde bkz.** “... davacının Genel Başkanı olduğu [Türkiye Kızılay Derneği] derneğin ve dernek yönetimi ile ilgili tasarrufların kamuoyu tarafından yakından izlenmesi nedeniyle davacı hakkında tesis edilen işlemler kamuoyunun bilgisi dahilindedir. Bu nedenle davacı hakkında verilen yargı kararının uygulanmamasının davacının kişisel haklarının zedelenmesine ve üzüntüsüne neden olduğu açıktır. Bu nedenle, davalı idarenin olaydaki ağır hizmet kusuru dikkate alınarak manevi tazminatın manevi tatmin aracı olma niteliği de gözönünde bulundurulmak suretiyle, davacının duyduğu acı ve üzüntünün kısmen de olsa giderilmesi amacıyla takdiren 30.000 YTL (otuz bin YTL) manevi tazminatın davalı idare tarafından yasal faiziyle birlikte davacıya ödenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır”. D10D, E. 2004/13990, K. 2007/739, KT. 27.02.2007, DD, 2007, sy. 116, s. 305-306.

²⁵ D10D, E. 2005/7545, K. 2007/5333, KT. 20.11.2007, DD, 2008, sy. 118, s. 324.

²⁶ DİDDGK, E. 1996/623, K. 1998/276, KT. 12.06.1998, DD, 1999, sy. 98, s. 52; D2D, E. 2007/1297, K. 2007/3247, KT. 13.07.2007, DD, 2008, sy. 117, s. 106.

O halde şöhret, şeref, onur ve haysiyetin rencide edilmesi, elem, ızdırap, acı, üzüntü ve sarsıntı duyulması, telif hakkı, yaşam hakkı, bedensel bütünlük ve sağlık hakkının ihlal edilmesi manevi tazminata yol açmaktadır. Çünkü bu durumlar kişinin fizik yapısının, ruhi ve bedeni huzurunun bozulmasına, yaşama zevkinin azalmasına, kazanma gücünün azalmasına, kişilik haklarının zedelenmesine neden olmaktadır.

2. Mahkeme kararlarının uygulanmaması nedeniyle manevi tazminat istemli olarak açılan davalarda *Danıştay*, mahkeme kararının 10 gün gecikmeli uygulanması nedeniyle Şubat dönemi sınavlarına girmesi engellenen öğrenciye 200.000 lira manevi tazminat ödenmesine hükmeden İdare Mahkemesi kararını onamıştır²⁷. Yine bir uyuşmazlıkta idarenin mahkeme kararını değiştirerek uygulaması/aynen uygulamaması nedeniyle davacının, idarenin bu tutumundan dolayı duyduğu *üzüntünün* giderilebilmesi amacıyla 1.000.000 TL manevi tazminata hükmetmiştir²⁸. Yurt dışı görevden yurt içi göreve atanmasına ilişkin işlemin iptal edilmesiyle mahkeme kararının uygulanmaması üzerine açılan manevi tazminat davasında “... olayın ilgilinin onur ve saygınlığını incitecek bir yönü bulunmaması ve doğurduğu üzüntünün manevi tazminatı gerektirmeyeceği” gerekçesiyle istemin reddine karar vermiştir²⁹. Bir diğer uyuşmazlıkta, “memuriyet intibakına ilişkin yargı kararını 6 ayı aşan süre içinde idareye uygulatamayan davacının, idarenin bu hukuk dışı tutum ve davranışı nedeniyle üzüntü ve sıkıntı çektiği, böylece manevi zarara uğradığı açık olup; olayın oluşumu ve niteliği dikkate alınarak takdir edilecek manevi tazminatın da ağır hizmet kusuru bulunan idareden tahsili gerekir” şeklinde karar verilmiştir³⁰. Yine “... işlemin iptali yolundaki ... yargı kararının uygulanmaması nedeniyle davacının, idarenin bu hukuk dışı tutum ve davranışı nedeniyle üzüntü ve sıkıntı çektiği, böylece manevi zarara uğradığı açık olup, olayın oluşumu ve niteliği dikkate alınarak, manevi tazminat takdir edilmesi gerektiği açıktır. / ... davacı hakkında verilen yargı kararının uygulanmaması nedeniyle takdiren 5.000.000.000 lira manevi tazminatın davalı idare tarafından davacıya ödenmesi gerektiği sonucuna

²⁷ D8D, E. 1987/287, K. 1988/921, KT. 24.11.1988, DD, 1989, sy. 74-75, s. 512-513.

²⁸ D10D, E. 1995/216, K. 1997/1560, KT. 05.05.1997, DD, 1998, sy. 94, s. 722-723.

²⁹ D5D, E. 1976/7868, K. 1977/4694, KT. 19.10.1977, Danıştay Beşinci Daire Kararları, Ankara 1983, Birinci Kitap, (1970-1981), c. II, s. 503-504.

³⁰ D5D, E. 1999/2053, K. 2002/3798, KT. 11.10.2002, DKD, 2003, sy. 1, s. 199.

varılmıştır”³¹. Lise 3. Sınıfta girdiği tarih dersi tek ders sınavının geçersiz sayılması suretiyle diploma verilmemesi işlemine karşı açılan davada *Danıştay*, verilen yürütmeyi durdurma kararının uygulanmaması nedeniyle duyulan “*elem ve ızdıraba*” karşılık 1.000 TL manevi tazminata hükmetmiştir³². Mahkeme kararının uygulanmaması nedeniyle duyulan üzüntü, davacının toplumsal durumu ve mesleki özelliği³³; duyulan manevi ızdırap ve mesleki onur ve saygınlığının zedelenmesi³⁴ dikkate alınarak manevi tazminata hükmedilmesine karar verilmiştir. Bunlar gibi mahkeme kararının uygulanmaması nedeniyle duyulan “üzüntü” nedeniyle manevi tazminata hükmeden *Danıştay* ve *AYİM* kararları bulunmaktadır³⁵.

-
- ³¹ D5D, E. 2000/3316, K. 2004/3372, KT. 29.09.2004, DD, 2005, sy. 110, s. 180. **Aynı yönde bkz.** “... davacının Genel Başkanı olduğu [Türkiye Kızılay Derneği] derneğin ve dernek yönetimi ile ilgili tasarrufların kamuoyu tarafından yakından izlenmesi nedeniyle davacı hakkında tesis edilen işlemler kamuoyunun bilgisi dahilindedir. Bu nedenle davacı hakkında verilen yargı kararının uygulanmamasının davacının kişisel haklarının zedelenmesine ve üzüntüsüne neden olduğu açıktır. Bu nedenle, davalı idarenin olaydaki ağır hizmet kusuru dikkate alınarak manevi tazminatın manevi tatmin aracı olma niteliği de gözönünde bulundurulmak suretiyle, davacının duyduğu acı ve üzüntünün kısmen de olsa giderilmesi amacıyla takdiren 30.000 YTL (otuz bin YTL) manevi tazminatın davalı idare tarafından yasal faiziyle birlikte davacıya ödenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır”. D10D, E. 2004/13990, K. 2007/739, KT. 27.02.2007, DD, 2007, sy. 116, s. 305-306.
- ³² D11D, E. 1979/54, K. 1980/129, KT. 14.01.1980, *Danıştay Onbirinci Daire Kararları* (1971-1981), Ankara 1984, s. 295-296. **Aynı yönde bkz.** D12D, E. 1969/749, K. 1969/1774, KT. 27.11.1969, *Danıştay Onikinci Daire Kararları, Birinci Kitap*, c. II, Ankara 1976, s. 265; D10D, E. 1968/708, K. 1968/2032, KT. Yok, *Danıştay Onuncu Daire Kararları*, Ankara 1972, s. 308; D10D, E. 1968/475, K. 1968/2193, KT. Yok, *Danıştay Onuncu Daire Kararları*, Ankara 1972, s. 308; D10D, E. 1968/45, K. 1969/18, KT. Yok, *Danıştay Onuncu Daire Kararları*, Ankara 1972, s. 308-309; D10D, E. 1968/1522, K. 1969/824, KT. Yok, *Danıştay Onuncu Daire Kararları*, Ankara 1972, s. 310; D5D, E. 1970/5017, K. 1971/898, KT. 01.03.1971, *Danıştay Beşinci Daire Kararları*, Ankara 1983, *Birinci Kitap*, (1970-1981), c. II, s. 499; D5D, E. 1976/5291, K. 1978/3368, KT. 28.11.1978, *Danıştay Beşinci Daire Kararları*, Ankara 1983, *Birinci Kitap*, (1970-1981), c. II, s. 504-505.
- ³³ D5D, E. 1970/6268, K. 1970/5782, KT. 14.12.1970, *Danıştay Beşinci Daire Kararları*, Ankara 1983, *Birinci Kitap*, (1970-1981), c. II, s. 498.
- ³⁴ D5D, E. 1970/5017, K. 1971/898, KT. 01.03.1971, *Danıştay Beşinci Daire Kararları*, Ankara 1983, *Birinci Kitap*, (1970-1981), c. II, s. 499.
- ³⁵ D8D, E. 1968/4096, K. 1969/4139, KT. 25.11.1969, *Danıştay Sekizinci Daire Kararları*, Ankara 1974, s. 426. **Aynı yönde bkz.** D10D, E. 1968/921, K. 1968/1929, KT. Yok, *Danıştay Onuncu Daire Kararları*, Ankara 1972, s. 307-308; D5D, E. 1970/6268, K. 1970/5782, KT. 14.12.1970, *Danıştay Beşinci Daire Kararları*, Ankara 1983, *Birinci Kitap*, (1970-1981), c. II, s. 498; D5D, E. 1969/3681, K. 1971/1761, KT. 07.04.1971, *Danıştay*

Buna karşılık, akaryakıt istasyonuna ruhsat verilmemesi işlemine karşı açılan davada verilen yürütmeyi durdurma kararının geç uygulanması nedeniyle uğranılan kar mahrumiyeti ve ticari itibarın sarsılmasından dolayı açılan maddi ve manevi tazminat davasında maddi tazminat istemini uygun bulan *Danıştay*, davacının ticari itibarını sarsan ve manevi varlığını tehdit eder nitelikte bir zararın mevcut olmadığı gerekçesiyle manevi tazminat istemini uygun bulmamıştır³⁶. Aynı şekilde müsteşarlıktan müşavirliğe atanmasına ilişkin işlemin iptal edilmesine rağmen davacının, kararın uygulanmaması nedeniyle “onurunun kırıldığına” dayalı manevi tazminat istemi reddedilmiştir³⁷.

III. Manevi Tazminatın Fonksiyonu

1. *Danıştay* içtihatlarına göre manevi tazminat, “temelde gerçek bir tazmin aracı olmayıp doğrudan doğruya bir manevi tatmin aracıdır. Bir idari işlem veya eylem nedeniyle ızdırap duyan kişiye sadece tatmin aracı olan bir miktar para verilerek bu üzüntü ve sıkıntının tam olmasa bile bir miktar azaltılması temel amaçtır”³⁸. Diğer bir ifadeyle manevi tazminat, “patrimuanda meydana gelen bir eksilmeyi karşılamaya yönelik bir tazmin aracı olmayıp, manevi tatmin aracıdır. Başka türlü giderim yollarının bulunmayışı veya yetersiz kalışı, manevi tazminatın parasal olarak belirlenmesini zorunlu hale getirmektedir”³⁹. O halde manevi tazminat, uğranılan zararı tazmin işlevi

nıştay Beşinci Daire Kararları, Ankara 1983, Birinci Kitap, (1970-1981), c. II, s. 499-500; AYİM2D, E. 1986/80, K. 87/124, KT. 24.06.1987, AYİMD, 1993, sy. 7/2, s. 1070.

³⁶ D11D, E. 1973/1350, K. 1976/2732, KT. 31.05.1976, Danıştay Onbirinci Daire Kararları (1971-1981), Ankara 1984, s. 295.

³⁷ D5D, E. 1972/6341, K. 1973/4069, KT. 11.06.1973, Danıştay Beşinci Daire Kararları, Ankara 1983, Birinci Kitap, (1970-1981), c. II, s. 500-501.

³⁸ D6D, E. 2001/1396, K. 2002/2298, KT. 16.04.2002, DKD, 2003, sy. 1, s. 249. **Benzer şekilde bkz.** D6D, E. 1999/1643, K. 2000/2469, KT. 26.04.2000, DD, 2001, sy. 104, s. 316; DİDDK, E. 2009/901, K. 2010/903, KT. 29.04.2010, DD, 2010, sy. 125, s. 46.

³⁹ D5D, E. 2000/3316, K. 2004/3372, KT. 29.09.2004, DD, 2005, sy. 110, s. 180. **Aynı yönde bkz.** D10D, E. 2002/4177, K. 2003/1089, KT. 25.03.2003, DKD, 2003, sy. 2, s. 341; D6D, E. 2004/359, K. 2004/1691, KT. 19.03.2004, DKD, 2004, sy. 5, s. 187; D10D, E. 2002/6052, K. 2004/472, KT. 21.01.2004, DKD, 2005, sy. 6, s. 275; D5D, E. 2000/3316, K. 2004/3372, KT. 29.09.2004, DD, 2005, sy. 110, s. 180; D10D, E. 2004/11213, K. 2007/4449, KT. 28.09.2007, DD, 2008, sy. 117, s. 280; D10D, E. 2005/7545, K. 2007/5333, KT. 20.11.2007, DD, 2008, sy. 118, s. 324; D10D, E. 2004/6540, K. 2007/4237, KT. 19.09.2007, DD, 2008, sy. 118, s. 327.

görmesinden ziyade zarar gören kişinin manevi açıdan tatmin edilmesi fonksiyonu görür.

IV. Manevi Tazminat Talebinde Bulunacak Kişi

1. Genel olarak manevi tazminatın zarar görenin bizzat kendisi veya ona çok yakın olan kişiler tarafından talep edilebileceği kabul edilmektedir. Bu anlamda eşler, usul ve fûru ve kardeşler manevi tazminat talebinde bulunabilir⁴⁰.

2. *Danıştay*, genel olarak, şartların varlığı halinde tüzel kişilerin de manevi tazminat talebinde bulunabileceklerini kabul etmektedir⁴¹. Yüksek Mahkemeye göre, “idari eylem ve işlemde zarar gören, gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir ve tüzel kişinin uğradığı maddi ve manevi zarar, idare hukukunun tazminat ile ilgili kuralları çerçevesinde idarece giderilir”⁴². Yine bir siyasi partiye ait telefon konuşmalarının mahkeme kararı olmaksızın dinlendiğinden bahisle uğranıldığı öne sürülen zarara karşılık 20.000.000.000 TL manevi zararın tazmini istemiyle açılan davada *Danıştay*, İdare Mahkemesi tarafından hükmedilen 1.000.000.000 lira manevi tazminat kararını, temyiz üzerine onamıştır⁴³. Aynı şekilde bir şirketin ihalelere katılmaktan yasaklanması işlemini iptal ettirmesi üzerine 100.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi zararın yasal faiziyle birlikte tazmini istemiyle açtığı davada, İdare Mahkemesi’nin davayı reddetmesi üzerine kararın temyizi aşamasında *Danıştay* şu gerekçelerle manevi tazminata hükmedilmesi gerektiğine karar vermiştir⁴⁴: “Manevi tazminat, kişilik haklarının ihlali halinde meydana gelen eksilmenin, başka türlü giderim yolunun bulunmaması nedeniyle uğranılan manevi zararın kısmen de olsa giderilmesini sağlayan bir manevi tatmin aracıdır. Tüzel kişilerin kişilik haklarını, saygınlık, ticari itibar, sosyal ilişkiler bakımından sahip olunan değer, diğer kurumlar

⁴⁰ Atay – Odabaşı, s. 194.

⁴¹ Esin, Yüksel, *Danıştay’da Açılacak Tazminat Davaları*, İkinci Kitap: Esas, İdarenin Hukuki Sorumluluğu, Ankara 1973, s. 453. Bu konuda özel hukuktaki tartışmalar için bkz. Genç Arıdemir, Arzu, *Sözleşmeye Aykırılıktan Doğan Manevi Tazminat*, XII Levha, İstanbul 2008, s. 187 vd.

⁴² D12D, E. 1977/3288, K. 1979/2828, KT. 28.06.1979, DD, 1981, sy. 40-41, s. 383.

⁴³ D10D, E. 2002/6052, K. 2004/472, KT. 21.01.2004, DKD, 2005, sy. 6, s. 275.

⁴⁴ D13D, E. 2007/10326, K. 2008/8324, KT. 26.12.2008, DD, 2009, sy. 121, s. 484-485.

nezdindeki algılanış, mesleki çevrelerdeki konum, güvenilirlik gibi değerler oluşturmaktadır. Tüzel kişiliğin, saygınlığını yitirmesine, değer kaybına uğramasına veya amaçlarını gerçekleştirmek bakımından zor duruma düşürülmesine yol açan hukuka aykırı tasarrufların manevi zarara yol açtığı kabul edilerek bu tür zararların tazmini gerektiği kuşkusuzdur. / Davacı şirket tarafından, NATO güvenlik belgesine sahip olduğu, vergi dairesince yapılan yasaklama kararından önceki yıla ait Kurumlar Vergisi sıralamasında 3. sırada yer aldığı, davacının yıllardır saygın bir kuruluş olarak tanınan ve tercih edilen bir firma olduğu, ancak yasaklama kararının verilmesinden sonra belli istekliler arasında yapılan ihalelere ve askeri kurumlarca yapılan ihalelere davet edilmediği, yıllar süren emekle elde edilen ün ve itibarın kaybedildiği, Nato güvenlik belgesinin işlevsiz hale geldiği, iş ve müşteri çevrelerinde davacı şirkete şüpheyle bakıldığı, şirketin iflas etme ihtimali karşısında şirket ortakları ve çalışanlarının büyük moral çöküntü içine girdikleri ve işlerini kaybetme korkusu ve gelecek endişesi yaşadıkları, bu durumun davacı şirketin manevi şahsiyetini yıkıcı derecede olumsuz etkilediğinin ileri sürülmesi, yasaklama işleminin davacı şirketin ihalede hile yaptığı ileri sürülerek tesis edilmesi karşısında hukuka aykırı olduğu yargı kararıyla belirlenmiş olan yasaklama kararı nedeniyle davacı şirketin ticari itibarının ve saygınlığının zedelendiğinin, manevi zarara uğradığının kabulü gerektiğinden manevi tazminatın niteliği ve meydana gelen zararın ağırlığı da dikkate alınarak belirlenecek manevi tazminatın ödenmesi yönünde hüküm kurulması gerekirken İdare Mahkemesince, ihalelere katılmaktan yasaklamaya ilişkin işlemin idarenin olağan işlemlerinden olduğu ve manevi tazminata hükmedilmesini gerektirir nitelikte bulunmadığı gerekçesiyle manevi tazminat isteminin reddine karar verilmesinde hukuka uyarlık bulunmamaktadır”.

3. Danıştay, mahkeme kararlarının uygulanmaması nedeniyle gerçek kişiler yanında şartların varlığı halinde tüzel kişilerin de manevi tazminat isteminde bulunabileceklerini kabul etmektedir. Danıştay’ın bu yaklaşımı isabetlidir. Zira bir mahkeme kararının uygulanmaması nedeniyle bir tüzel kişinin ticari itibar ve ününün zedelenmesi mümkün olabilir. Elektrik Mühendisleri Odası tarafından açılan bir davada *Danıştay* tarafından verilen iptal kararının davalı idare tarafından uygulanmaması nedeniyle kamuoyunda imajının zedelendiği ve değer kaybına uğradığı iddiasıyla manevi tazminat istemiyle açtığı davada *Danıştay*, olayda idarenin mahkeme kararını uygulamaması durumunun gerçekleşmediği tespitini yaptıktan sonra, “yargı kara-

rının idare tarafından uygulanmaması nedeniyle açılan manevi tazminat davalarında, tazminata hükmedilebilmesi; yargı yerlerince verilen kararın idare tarafından uygulanmamasıyla birlikte ancak bir manevi zararın mevcut olması halinde mümkün olabilecektir. / Manevi tazminat; kişinin manevi değerlerinde meydana gelen eksilme ile duyulan acı, üzüntü ve sarsıntının bir miktar parayla kısmen de olsa hafifletilmesini sağlamak amacıyla yönelik olup, bir manevi tatmin aracıdır. / Manevi tazminatın bu niteliği dikkate alındığında, manevi tazminata hükmedilmesini gerektirecek zarar; ölüm, bedensel zarar ve kişilik haklarına saldırı hallerinde söz konusu olabilecektir. Gerçek kişiler yanında, tüzel kişilerin de kişilik haklarına yönelik bir saldırı nedeniyle manevi zarara uğrayabilecekleri, bu tür zararların da tazmini gerektiği açıktır. / Ancak, idare hukuku çerçevesinde, bir tüzel kişiliğin manevi zararından söz edilebilmesi için, idari tasarrufun hukuka aykırı oluşu tek başına yeterli değildir. İdarenin, hukuka aykırı tasarrufuyla, tüzel kişiliğin itibarını zedelemesi veya tüzel kişiliğin faaliyetlerini açıkça olumsuz biçimde etkilemesi halinde, idarenin manevi tazminat sorumluluğunun varlığı kabul edilebilir. / Dava dosyasının incelenmesinden; davacı Elektrik Mühendisleri Odası tarafından, Bakanlar Kurulunun ... Resmi Gazetede yayımlanan Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kuruluşu ve İşletilmesi Hakkındaki ... kararı ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının anılan Kararnamenin Uygulama Usul ve Esaslarına İlişkin Tebliğinin iptali istemiyle açılan dava, dairemizce verilen ... yürütmenin durdurulması kararından sonra, dönemin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanının çeşitli basın kuruluşlarında yer alan, yap-işlet-devret modeli için ayrı yasa hazırlandığı ve ihalelerin sonuçlandırılacağı şeklindeki beyanatlarının davacı tarafından, Danıştay kararının uygulanmaması anlamına geleceği, bundan dolayı manevi zarara uğranıldığı belirtilerek, tüzel kişilik olan davacı oda tarafından, manevi tazminat istemiyle, bakılmakta olan davanın açıldığı anlaşılmaktadır. / Bu durumda, Elektrik Mühendisleri Odasının kişilik haklarına yönelik doğrudan bir saldırı hali mevcut değilken, Danıştay kararının davalı idarelerce uygulanmaması sonucunda kamuoyunda imajının zedelenmesi ve değer kaybına uğraması söz konusu olamayacağından, olayda, manevi tazminat verilmesini gerektirecek koşullar bulunmamaktadır. Kaldı ki, dosya içeriğinden, Danıştay kararının davalı idarelerce uygulanmaması durumunun da gerçekleşmediği sonucuna var(mıştır)⁴⁵.

⁴⁵ D10D, E. 1997/3081, K. 2000/1961, KT. 27.04.2000, DD, 2003, sy. 105, s. 561.

V. Manevi Tazminatın Hesaplanması

1. İdare hukukunda manevi tazminat “mahkemenin takdirine⁴⁶ taalluk” eder⁴⁷. İdare hukukunda manevi tazminatın dayanağını yargı içtihatları oluşturur. Bu itibarla, idare hukukunda Borçlar Kanunu hükümlerine dayanarak manevi tazminata hükmedilemez⁴⁸. Manevi tazminat hesaplanırken zarara uğrayanın çektiği, katlandığı ve duyduğu manevi zararlar ile ileride çekeceği, katlanacağı ve duyacağı manevi zararlar dikkate alınmalıdır⁴⁹. Manevi tazminat, çekilen acı ve üzüntüyü tamamen ortadan kaldırmamakla birlikte, kısmen de olsa telafi edebilecek nitelikte olmalıdır⁵⁰. Manevi zararın parasal anlamda tam bir karşılığını tespit etmek mümkün olmamakla birlikte, bu tür zararların tazmini para ile gerçekleşmekte; tabiri caizse, ödenen para ile uğranılan manevi zararların izlerinin silinmesi amaçlanmaktadır⁵¹. Şu da bir gerçektir ki kişinin iç dünyasında gerçek zararını saptamak ne kadar imkânsız ise bunu tazminatla gidermek de o kadar imkânsızdır⁵². Buna rağmen manevi tazminat davalarında idari yargı organları, davacı ve davalının durumunu isabetli ve objektif şekilde değerlendirerek bir karara varmalıdır⁵³.

46 Bu durumun Anayasa’nın 138. maddesinde yer alan hâkimlerin vicdani kanaatlerine göre karar verme ilkesinin doğal sonucu olduğu ifade edilmektedir. **Güran**, Sait, Türk İdare Hukukunda Tazminat Miktarının Saptanması, Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler III. Sempozyumu, (Ankara, 12-13 Mayıs 1979), İstanbul 1980, s. 164.

47 D12D, E. 1976/2956, K. 1978/5326, KT. 29.12.1978, DD, 1979, sy. 34-35, s. 585; DİDDK, E. 2003/57, K. 2005/237, KT. 14.04.2005, DD, 2005, sy. 110, s. 53; D10D, E. 2003/630, K. 2006/1981, KT. 20.03.2006, DD, 2006, sy. 113, s. 313; DİDDK, E. 2004/753, K. 2007/2323, KT. 22.11.2007, DD, 2008, sy. 118, s. 85.

48 D5D, E. 1991/3619, K. 1991/2346, KT. 05.12.1991, DD, 1992, sy. 84-85, s. 347. “İdari rejimde, idari yargı yerlerinin, idarenin sorumluluğunu düzenlemeyen özel hukuk hükümlerine dayanarak karar vermesi doğru değildir. Bu hükümlerden, idarenin sorumluluğu konusunda, ancak esinlenilebilir”. **Akyılmaz**, s. 218.

49 **Güran**, Tazminat Miktarının Saptanması, s. 157. “Zaten bu yüzden hem zarar, hem de manevi tazminat miktarı ‘takteren’ hesaplanıp, ‘kısmen telafi, tahfif, tatmin’ etmek üzere hükümlenmektedir”. **Güran**, Tazminat Miktarının Saptanması, s. 157.

50 **Akyılmaz**, s. 204.

51 **Atay**, Ender Ethem – **Odabaşı**, Hasan, Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları, Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara 2010, s. 191.

52 **Güran**, Tazminat Miktarının Saptanması, s. 156-157.

53 **Güran**, Tazminat Miktarının Saptanması, s. 161.

2. Manevi tazminat hesaplanırken, “manevi tazminatın manevi tatmin aracı olmasından dolayı zenginleşmeye⁵⁴ yol açmayacak miktarda; fakat idarenin olaydaki kusurunun niteliği ve ağırlığını ifade edecek ölçüde belirlenmesi, miktar itibarıyla hukuka aykırılığı özendirmemesi gerektiği de açıktır”⁵⁵. Yine manevi zararın tazminine hükmedilirken “ilgililerin sosyal ve ekonomik durumu dikkate alınarak olay nedeniyle duyduğu elem ve ızdırabın kısmen giderilmesini ifade edecek, idarenin hukuka aykırılığının ağırlığını ortaya koyacak ve hukuka aykırılığı özendirmeyecek bir miktarın belirlenmesi gerekmektedir”⁵⁶. Manevi tazminata hükmedilirken, duyulan manevi zarar kuşkuyla yer vermeyecek nitelikte olmalıdır⁵⁷.

3. Manevi tazminat istemleri, her somut olaya göre ayrı ayrı ele alınmalıdır. Bu doğrultuda ya mahkeme kararının uygulanmaması nedeniyle davacının duyduğu elem ve ızdırabın karşılığı olarak bir miktar tazminata hükmedilmesine karar verilmeli; aksi hallerde ise verilmemelidir.

⁵⁴ *Candan*'a göre, “manevi tazminatın miktarının belirlenmesinde ölçüt, mağdur yönünden zenginleşme vasıtası olup olamayacağı değil, belirlenecek tazminat miktarının yaptırım gücünün bulunup bulunmadığı olmalıdır. Biz, manevi tazminatın zenginleşme vasıtası olamayacağı düşüncesinin, aracın paraya tahvil edilemeyeceği düşüncesi kadar eskide kalması gerektiğini düşünüyoruz. Manevi tazminatın yaptırım gücü ise; ancak, idarenin, karşı karşıya kalacağı manevi tazminat yükünü düşündüğünde, hukuk içinde kalmayı, gereği gibi örgütlenmeyi ve düzgün işlemeyi tercih etmesi halinde vardır”. *Candan*, Turgut, Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2009, s. 192.

⁵⁵ D10D, E. 1995/4650, K. 1996/7153, KT. 07.11.1996, DD, 1997, sy. 93, s. 507-508. Aynı yönde bkz. D6D, E. 2001/1396, K. 2002/2298, KT. 16.04.2002, DKD, 2003, sy. 1, s. 249; D10D, E. 2001/323, K. 2003/703, KT. 25.02.2003, DKD, 2003, sy. 2, s. 343; D6D, E. 1999/1643, K. 2000/2469, KT. 26.04.2000, DD, 2001, sy. 104, s. 316; D5D, E. 2000/3316, K. 2004/3372, KT. 29.09.2004, DD, 2005, sy. 110, s. 180; D10D, E. 2003/630, K. 2006/1981, KT. 20.03.2006, DD, 2006, sy. 113, s. 313; D10D, E. 2004/7285, K. 2007/212, KT. 29.01.2007, DD, 2007, sy. 115, s. 334; D2D, E. 2007/1297, K. 2007/3247, KT. 13.07.2007, DD, 2008, sy. 117, s. 106; DİDDK, E. 2004/753, K. 2007/2323, KT. 22.11.2007, DD, 2008, sy. 118, s. 85-86; D10D, E. 2007/6322, K. 2010/5981, KT. 13.07.2010, DD, 2010, sy. 125, s. 333; D10D, E. 2008/2007, K. 2010/1843, KT. 09.03.2010, DD, 2010, sy. 125, s. 349.

⁵⁶ D10D, E. 2002/4177, K. 2003/1089, KT. 25.03.2003, DKD, 2003, sy. 2, s. 341; D13D, E. 2005/1819, K. 2005/4728, KT. 26.09.2005, DD, 2006, sy. 111, s. 390; D10D, E. 2004/11213, K. 2007/4449, KT. 28.09.2007, DD, 2008, sy. 117, s. 280; D10D, E. 2004/6540, K. 2007/4237, KT. 19.09.2007, DD, 2008, sy. 118, s. 327.

⁵⁷ *Atay – Odabaşı*, s. 194.

4. İdari yargıda fazlaya ilişkin haklar saklı tutularak dava açılmayacağı gibi⁵⁸ mahkemeler, “taleple bağlılık ilkesi”nin (*ultra petita/ultra petitur*) sonuçlarından biri olarak talepten fazla tazminata da hükmedemez⁵⁹. Yani taleple bağlılık, manevi tazminata hükmedilmesinde de geçerlidir.

VI. Manevi Tazminata Faiz Yürütülmesi

1. Bir *Danıştay* kararında da ifade edildiği üzere *faiz*, “konusu para olan borçlarda, alacaklının bu paradan mahrum kaldığı süre içinde uğrayacağı kayıpların, başka bir anlatımla bu paranın kullanılmamasından dolayı yoksun kalınan kazancın karşılığıdır”⁶⁰. *Danıştay*’ın genel olarak manevi tazminata faiz yürütülüp yürütülmeyeceği⁶¹ konusundaki içtihadı istikrarsızdır. Bununla birlikte, özellikle son yıllardaki *Danıştay* kararları, genel itibarıyla, manevi tazminata faiz yürütülmesi gerektiği yönündedir.

2. *Danıştay*’ın manevi tazminata faiz yürütülemeyeceği yönündeki bazı kararlarının gerekçeleri şu şekildedir: “Belli bir zarar karşılığı olmayıp, olay

⁵⁸ Bu konuda bkz. D8D, E. 1988/340, K. 1989/747, KT. 09.10.1989, DD, 1990, sy. 78-79, s. 421-422; D10D, E. 1991/2716, K. 1992/2050, KT. 15.05.1992, DD, 1993, sy. 86, s. 576; D6D, E. 1993/722, K. 1993/2694, KT. 24.06.1993, DD, 1995, sy. 89, s. 366-367; D6D, E. 1999/2712, K. 2000/2819, KT. 11.05.2000, DD2003, sy. 105, s. 340-342; D11D, E. 2007/2473, K. 2007/3869, KT. 13.04.2007, DD, 2007, sy. 116, s. 351-352.

⁵⁹ Örnek olarak bkz. D9D, E. 1987/3908, K. 1989/707, KT. 07.03.1989, DD, 1990, sy. 76-77, s. 622. Bu kuralın eleştirisi için bkz. **Akyılmaz**, s. 218; **Güran**, Tazminat Miktarının Saptanması, s. 168; **Güran**, Manevi Tazminat, s. 162.

⁶⁰ D11D, E. 2004/1236, K. 2004/2781, KT. 11.06.2004, DKD, 2005, sy. 6, s. 296. **Yine bkz.** “faiz, borçlunun böyle bir süreden faydalanması dolayısıyla alacaklıya, kanun veya sözleşme gereğince ve bir oran dâhilinde olmak üzere ödenmesi gerekli olan para miktarıdır”. D11D, E. 2000/10610, K. 2003/929, KT. 26.02.2003, DKD, 2003, sy. 1, s. 462; “En basit biçimiyle, ödünç olarak verilen ‘para’nın fiyatı olarak tanımlanan ‘faiz’; hukuksal anlamda, alacaklının nakdinden bir süre için yoksun kalması nedeniyle, nakdin kullanılması olanağını borçluya bırakması karşılığında elde ettiği; miktarı yasa ile ya da hukuksal işlemle belirlenmiş bir ödentidir. İdarenin tazmin borcu bağlamında ise; idarenin tazmin sorumluluğu bulunduğu yargı kararıyla saptandığı durumlarda, kişilerin, idarenin eylem ve/veya işlemlerinden dolayı uğradıkları zararların giderilmesi istemiyle idareye başvurdukları tarihte ödenmeyip, yargı kararıyla idarenin tazminata mahkûm edilmesi sonucunda; yani belirli bir gecikme ile ödenmesi nedeniyle, paranın bu dönemdeki satınalma gücündeki azalmayı karşılamaya yöneliktir”. D10D, E. 2005/9252, K. 2007/3211, KT. 11.06.2007, DD, 2008, sy. 117, s. 288.

⁶¹ Bu konuda ayrıntılı olarak bkz. **Kaplan**, Gürsel, *Danıştay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Manevi Tazminata Faiz Yürütülmesi Sorunu*, AÜHFD, c. 55, 2006, sy. 2, s. 128 vd.

nedeniyle duyulan üzüntünün kısmen giderilmesi amacını taşıyan manevi tazminata ise özelliği nedeniyle faiz yürütülmesine olanak bulunmamaktadır”⁶², “Manevi tazminatın maddi zararlarla bir ilgisi ve dolayısıyla mal varlığında meydana gelen eksilmeyi karşılamak gibi bir amacı bulunmadığından hükmedilen manevi tazminata faiz yürütülmesinin haklı bir yönünden de söz edilemez”⁶³; “... manevi tazminata niteliği itibarıyla yasal faiz işletilmesine olanak görülmemektedir”⁶⁴; “Yasal faiz verilmemek kaydıyla manevi tazminat isteminin de kabulü gerekir”⁶⁵; “.. manevi tazminat için faiz yürütülmesine yer olmadığına ... karar veril(miştir)”⁶⁶.

3. Diğer taraftan *Danıştay*'ın, isabetli olarak, özellikle ilgililerin “*uğradıkları zararların gerçek anlamda karşılanabilmesi açısından*” manevi tazminata faiz yürütülmesi gerektiği konusunda bir hayli kararı da mevcuttur⁶⁷.

4. Burada mahkeme kararlarının uygulanmaması nedeniyle manevi tazminat istemli olarak (da) açılacak tazminat davalarında faizin başlangıç tarihi konusu üzerine de durulmalıdır. Öncelikle, genel olarak tam yargı davalarında, farklı ihtimallere göre manevi tazminata faiz yürütülmesinin başlangıç tarihi açısından farklı yönde *Danıştay* kararlarının bulunduğu ifade edilmelidir⁶⁸. *Danıştay*, esas itibarıyla, mahkeme kararlarının uygulanma-

⁶² D10D, E. 1982/2908, K. 1985/26, KT. 16.01.1985, DD, 1986, sy. 60-61, s. 462.

⁶³ D5D, E. 1988/3291, K. 1988/2865, KT. 06.12.1988, DD, 1989, sy. 74-75, s. 313.

⁶⁴ D10D, E. 1990/3954, K. 1992/1362, KT. 10.04.1992, DD, 1993, sy. 86, s. 585; D6D, E. 1993/722, K. 1993/2694, KT. 24.06.1993, DD, 1995, sy. 89, s. 367; D10D, E. 1994/3258, K. 1995/2379, KT. 03.05.1995, DD, 1996, sy. 91, s. 1122.

⁶⁵ D5D, E. 1999/2771, K. 2002/2723, KT. 10.06.2002, DKD, 2003, sy. 1, s. 211.

⁶⁶ D10D, E. 1982/2483, K. 1983/1106, KT. 11.05.1983, DD, 1984, sy. 52-53, s. 496.

⁶⁷ D10D, E. 2004/7285, K. 2007/212, KT. 29.01.2007, DD, 2007, sy. 115, s. 335; D8D, E. 1982/1857 (D11D, E. 1981/3080), K. 1984/1618, KT. 24.12.1984, DD, 1985, sy. 58-59, s. 304; D10D, E. 2001/323, K. 2003/703, KT. 25.02.2003, DKD, 2003, sy. 2, s. 344; D6D, E. 2004/359, K. 2004/1691, KT. 19.03.2004, DKD, 2004, sy. 5, s. 187; D5D, E. 2004/1224, K. 2004/3364, KT. 29.09.2004, DKD, 2005, sy. 6, s. 138-140; D10D, E. 2002/6052, K. 2004/472, KT. 21.01.2004, DKD, 2005, sy. 6, s. 275; DİDDK, E. 2004/2413, K. 2005/249, KT. 14.04.2005, DD, 2005, sy. 110, s. 50; D10D, E. 2003/630, K. 2006/1981, KT. 20.03.2006, DD, 2006, sy. 113, s. 313; D10D, E. 2004/11213, K. 2007/4449, KT. 28.09.2007, DD, 2008, sy. 117, s. 281; D10D, E. 2004/6540, K. 2007/4237, KT. 19.09.2007, DD, 2008, sy. 118, s. 327.

⁶⁸ Örnek olarak bkz. D6D, E. 1980/966, K. 1983/3726, KT. 23.11.1983, DD, 1984, sy. 54-55, s. 238; D6D, E. 1980/659, K. 1983/3724, KT. 23.11.1983, DD, 1984, sy. 54-55, s.

ması nedeniyle manevi tazminat istemini (de) içeren tazminat davalarında, ülkemizde yaşanan (yüksek) enflasyon olgusunu da dikkate alarak, manevi tazminata, “tazminat davasının açıldığı tarihten itibaren” yasal faiz işletilmesine karar vermektedir. Diğer bir ifadeyle, mahkeme kararlarının uygulanmaması nedeniyle açılan tazminat davalarında faizin başlangıç anı olarak dava tarihi esas alınmaktadır⁶⁹: “... mahkeme, imar planı ve inşaat ruhsatının iptaline ilişkin idare mahkemesi kararının davalı idareye tebliğini izleyen günden itibaren hesaplanacak yasal faizin davacıya ödenmesine karar vermiş ise de, yerleşmiş yargısal içtihatlarla göre, tazminata dava tarihinden itibaren yasal faiz işletilmesi gerekmektedir”. Bu konudaki kararlarında *Danıştay*, tazminat davalarının yargı denetimiyle amaçlanan sonuca ulaşılabilmesi açısından zararın gerçekçi biçimde tazmin edilmesi zorunluluğuna dikkat çekmekte; zararın gerçekçi biçimde tazmininin ise ekonomik koşullara göre belirlenebileceğini ifade ederek tazminat davalarında hükmedilen maddi ve manevi tazminatın dava tarihinden itibaren işletilecek yasal faizle birlikte ödenmesine hükmetmektedir⁷⁰. AYİM ise bir kararında işlem tarihini esas alarak tazminata hükmetmiştir⁷¹: “Hükmedilen maddi ve manevi tazminata davacının Işıklar Askeri Lisesinden ilişığının kesildiği tarih olan 28.1.1985 tarihinden, ödemenin yapılacağı tarihe kadar %30 oranında kanuni faiz yürü-

240; D10D, E. 1989/2476, K. 1990/1342, KT. 07.06.1990, DD, 1991, sy. 81, s. 357; D5D, E. 1991/938, K. 1991/877, KT. 13.05.1991, DD, 1992, sy. 84-85, s. 349; D5D, E. 1990/442, K. 1991/1024, KT. 29.05.1991, DD, 1992, sy. 84-85, s. 367; D10D, E. 1996/10292, K. 1998/1190, KT. 18.03.1998, DD, 1999, sy. 97, s. 683; D6D, E. 1999/1643, K. 2000/2469, KT. 26.04.2000, DD, 2001, sy. 104, s. 316; D5D, E. 2000/623, K. 2002/1607, KT. 10.04.2002, DKD, 2003, sy. 2, s. 213; D6D, E. 2004/359, K. 2004/1691, KT. 19.03.2004, DKD, 2004, sy. 5, s. 187; D10D, E. 2004/11213, K. 2007/4449, KT. 28.09.2007, DD, 2008, sy. 117, s. 281; D10D, E. 2007/8532, K. 2008/1231, KT. 18.03.2008, DD, 2008, sy. 119, s. 336; D11D, E. 2007/2109, K. 2008/7719, KT. 16.09.2008, DD, 2009, sy. 121, s. 392-393.

⁶⁹ D6D, E. 1999/1643, K. 2000/2469, KT. 26.04.2000, DD, 2001, sy. 104, s. 316. Aynı yönde bkz. D6D, E. 2001/1396, K. 2002/2298, KT. 16.04.2002, DKD, 2003, sy. 1, s. 249; D6D, E. 1999/1643, K. 2000/2469, KT. 26.04.2000, DD, 2001, sy. 104, s. 316; D2D, E. 2007/1297, K. 2007/3247, KT. 13.07.2007, DD, 2008, sy. 117, s. 107. Aksi yönde bkz. D5D, E. 1995/3611, K. 1997/2485, KT. 10.11.1997, DD, 1998, sy. 96, s. 221.

⁷⁰ D5D, E. 2000/3316, K. 2004/3372, KT. 29.09.2004, DD, 2005, sy. 110, s. 180. Danıştay’ın mahkeme kararlarını uygulamama nedeniyle açılan tazminat davalarında esas hakkındaki kararın idareye tebliğ tarihinden itibaren kanuni faizin ödenmesine ilişkin kararları da bulunmaktadır. D7D, E. 1968/1152, K. 1970/2092, KT. 15.12.1970, Danıştay Yedinci Daire Kararları, Birinci Kitap (1965-1976), Ankara 1977, s. 451.

⁷¹ AYİM2D, E. 1986/80, K. 87/124, KT. 24.06.1987, AYİMD, 1993, sy. 7/2, s. 1070.

tülmesine (karar verilmiştir)”. Mahkeme kararlarının uygulanmaması nedeniyle manevi tazminat istemli olarak (da) açılacak tazminat davalarında faizin başlangıç tarihi olarak “karar tarihi” esas alınmalıdır. Zira, manevi tazminatın takdiri mahkemeye ait olduğundan, manevi zarar esas itibarıyla mahkemenin karar tarihi itibarıyla “gerçek” şekilde ortaya çıkmaktadır.

5. Mahkeme kararlarının uygulanmaması nedeniyle manevi zarara uğrayan kişinin talep edebileceği faiz, “kanuni faiz”dir. Ancak *Akyılmaz*’a göre, “tazminat davalarının hukuk devleti ilkesinin gerektirdiği sonuçları doğurabilmesi, uğranılan ‘gerçek zararın’ tesbiti ve giderilmesiyle mümkündür. Bu anlamda tazminat faizine, kanuni faiz oranını uygulamak, gerçek zararın belirlenmesi ilkesine uygun düşmemektedir. İdari yargı yerleri, tazminat davalarında tazminata faiz uygulamasında, ‘gerçek zararın belirlenmesi’ ilkesine uygun olarak, mutlaka, ülkemizde yaşanan ve artık ‘kronik’ hale gelen enflasyon olgusunu da dikkate alarak tazminat faizini belirlemelidirler”⁷².

SONUÇ

Mahkeme kararlarını olduğu gibi ve gecikmeksizin uygulamak idare için bir zorunluluktur. Aksi davranış mahkeme kararının “ademi infazı” anlamına gelir. “Hukuk Devleti ilkesinin doğal gereği olan bu zorunluluğa uyulmaması, idare tüzel kişiliğinin hukuki ve idare ajanlarının da hukuki ve cezai sorumluluğunu doğurur”⁷³. Bir hukuk devletinde mahkeme kararlarını aynen ve gecikmeksizin uygulamaktan başka bir seçeneği olmayan idarenin mahkeme kararlarını uygulamaması, karar gereklerine göre işlem tesis etmemesi veya eylemde bulunmaması ya da şekli (biçimsel) uygulamalarla mahkeme kararlarını etkisiz ve geçersiz kılması kabul edilemez. Kısacası, idarenin maddi ve hukuki açıdan uygulanabilir nitelikte olan bir mahkeme kararını aynen ve gecikmeksizin uygulamaktan başka bir seçeneği yoktur.

Mahkeme kararlarının uygulanmaması, diğerleriyle birlikte, idarenin “tazmin sorumluluğu”nu da beraberinde getirir. Tazminat davaları adı altında karşımıza çıkan bu halde maddi ve/veya manevi tazminat talep edilmesi söz konusu olur. Manevi tazminat, malvarlığında meydana gelen bir eksilmeyi karşılamaya yönelik bir tazmin aracı değil, manevi tatmin aracıdır.

⁷² *Akyılmaz*, s. 218.

⁷³ D5D, E. 1974/5266, K. 1975/2770, KT. 14.05.1975, DD, 1976, sy. 20-21, s. 358.

Şöhret, şeref, onur ve haysiyetin rencide edilmesi, elem, ızdırap, acı, üzüntü ve sarsıntı duyulması, telif hakkı, yaşam hakkı, bedensel bütünlük ve sağlık hakkının ihlal edilmesi manevi tazminata yol açar. Mahkeme kararlarının uygulanmaması nedeniyle gerçek kişiler yanında, şartların varlığı halinde, tüzel kişiler de manevi tazminat talebinde bulunabilir. Diğer hallerde olduğu gibi mahkeme kararlarının uygulanmaması halinde açılacak manevi tazminat davalarında kanuni faize de hükmedilmelidir. Kanuni faizin başlangıç tarihi olarak ise mahkemenin karar tarihi esas alınmalıdır.